

Innspill til statsbudsjett 2022

Sabima er paraplyorganisasjon for de biologiske foreningene i Norge. Vi jobber for å stanse tapet av naturmangfold.

Et statsbudsjett for mer natur

Tap av natur er en akutt utfordring for livet på kloden, også i Norge. Naturpanelet og Klimapanelet er tydelige på at det er livsnødvendig og lønnsomt å ta bedre vare på naturen, slik at den fortsetter å gi oss gratistjenestene vi er avhengige av. Koronapandemien har vist oss hva som kan skje når vi tukler for mye med naturen.

Naturen blir mer robust når artsmangfoldet er intakt og de økologiske prosessene fungerer. Når vi investerer i naturen, investerer vi i vårt eget livsgrunnlag. Regjeringen må følge opp sin visjon om «mer natur» i statsbudsjettet for 2022. Innsatsen må begynne med **1,5 milliarder – et krafttak for naturen**. Gjennom en bred satsing på alle områder omtalt i dette innspillet, kan vi få et statsbudsjett som tar naturkrisen på alvor.

For 2022 vil vi dessuten trekke frem tre særlig aktuelle satsinger, som vil bringe oss et viktig skritt nærmere mer natur og en naturvennlig forvaltning:

Et arealnøytralt Norge

Vi må slutte å overforbruke natur, og bli arealnøytrale. Tre kommuner og en fylkeskommune er allerede i gang, og flere er i løypa. Prinsippet om arealnøytralitet må gjennomsyre planleggingen på alle nivåer og sektorer. Kompetanse og kapasitet til å ta gode naturvalg må særlig økes hos naturens førstelinjeforsvarere: kommunene.

Bevar verdifull skog

Vi trenger en kraftig opptrapping av skogvernet og et mer naturvennlig skogbruk for å sikre leveområdene til halvparten av de trua artene våre, som lever i skog og særlig gammelskog.

Restaurer ødelagt natur

FNs tiår for restaurering er i gang. Vi må selvsagt fortsette å verne natur, men Stortinget har vedtatt å restaurere 15 prosent av ødelagte økosystemer innen 2025. For å nå dette målet må investeringer i restaurering tas til et helt nytt nivå, og Stortingets ambisjoner må være mulig å finne i statsbudsjettet.

Våre løsninger for mer natur

Arealbruken må bli naturvennlig

Arealødeleggelse er hovedtrusselen mot ni av ti trua arter. Vi må forvalte arealene våre bedre for å snu den negative trenden for artene og naturtypene som er rødlista. Det kan ikke lenger være gratis å forbruke natur. En bedre arealforvaltning, med u

- Et arealnøytralt Norge
- Restaurer ødelagt natur
- Skogvern og miljøvennlig skogbruk

Regjeringen må gjennomføre vedtatt politikk

Det hjelper ikke at Stortinget bestemmer noe, om det ikke følger med penger til gjennomføring. I tillegg må vi ruste miljøforvaltningen lokalt, regionalt og nasjonalt for å omgjøre politikk til handling:

- Nasjonal naturforvaltning
- Fremmede arter
- Konfliktdempende tiltak for rovvilt
- Vannforvaltning
- Vern av sårbar natur
- Kvalitetsnormer for økosystemer
- Miljøkriminalitet

Vi må få bedre naturkunnskap

For å kunne ta vare på den mest verdifulle naturen, må vi vite hvor den er. Det er nyttig for alle som forvalter arealer eller bygger ut, og vil redusere konflikt, forsinkelser og kostnader i utbyggingssaker:

- God økologisk tilstand
- Artsdatabanken
- Forskning og kartlegging
- Økologisk grunnkart
- Miljøovervåking

Vi må investere i naturen

Naturen er livsgrunnet vårt. Vi må ta bedre vare på og investere i livsgrunnet vårt, for vi får så uendelig mye mer tilbake. Vi må prioritere:

- Gjennomfør ny naturavtale
- Den naturlige skolesekken
- Internasjonalt miljøarbeid
- Miljø- og naturfaglige organisasjoner
- Livet i havet
- Myr og annen våtmark
- Insekter

Koronakrisepakker – så langt en krise for naturen

Koronapandemien får store negative konsekvenser for enkeltmennesker og samfunnsfunksjoner, både globalt og i Norge. I Norge er vi slik stilt at vi har alle muligheter til å bruke krisen konstruktivt til å ta nye retningsvalg og omstille samfunnet i en mer miljøvennlig retning. **Kortsiktige tiltak som får negative konsekvenser for framtidige generasjoner må unngås.** Krisetiltak må bidra til *alle* elementene i bærekraftig utvikling; økonomi, miljø og sosiale forhold. De direkte og indirekte konsekvensene av krisepakkene må derfor vurderes nøye. Ifølge [en internasjonal rapport](#) som sammenligner en rekke land kommer Norge dårlig ut, og er enda dårligere enn det internasjonale gjennomsnittet på 12 prosent av krisepakkene til grønn omstilling.

I en situasjon der vi bruker så mye av samfunnets ressurser på å hindre negative økonomiske effekter av unntakstilstanden i samfunnet, burde det være en selvfølge at vi samtidig tenker på hvordan disse pengene vil virke inn på klimakrisen og naturkrisen. Disse to store, langsiktige krisene vil langt overgå virusutbruddet i *vedvarende* negativ effekt på velferd, økonomi og helse. Og de kan ikke løses av en vaksine. Vi kan ikke fire på miljøkrav for å takle økonomiske utfordringer som følge av pandemien. Vi må få økonomien på fote igjen uten at naturen og framtidige generasjoner skal ta ekstrakostnaden som følger av mer ødelagt natur.

Eventuelle fremtidige krisepakker må inneholde naturvennlige investeringer som bidrar til sysselsetting. Mange slike løsninger finner dere i dette innspillet til statsbudsjett.

Budsjett-teknisk oversikt

Beløpene er endring i millioner kroner sammenlignet med 2020-budsjettet.

Klima- og miljødepartementet

Kap. 1400, post 01 Drift KLD	
Drift departementet	40
Mål for god tilstand	2
Kap. 1400, post 21 Spesielle driftsutgifter inkludert gjennomføring av ny Naturavtale	7
Kap. 1400, post 51 Den naturlige skolesekken	3
Kap. 1400, post 70 Frivillige miljøorganisasjoner og allmennyttige stiftelser	10
Kap. 1400, post 71 Internasjonale organisasjoner (CBD)	4
Kap. 1400, post 76 Støtte til nasjonale (4 mill.) og internasjonale (1 mill.) miljøtiltak	5
Kap. 1400, ny post Restaurering av forringede økosystemer	200
Kap. 1410, post 21 Miljøovervåking	
Overvåking: indikatorer, fjernmåling, databaseløsning	70
Overvåking ismåke	3
Overvåking og kunnskap vannmiljø (vannforskriften)	20
Fullskala innsamling insektovervåking	20
Kap. 1410, post 22 Økologisk grunnkart	35
Kap. 1410, post 23 Kyst-MAREANO + SVO-er	8
Kap. 1410, post 50 Miljøforskningsinstituttene	8
Kap. 1410, post 51 Forskningsprogram m.m.	
Forskning på biologisk mangfold	30
Syntesesenter miljø	20
Alternativer til torv	4
Grunnforskning i forbindelse med Havtiåret	30
Forskning på marint vern	10
Fellesutlysning «Arealer under press»	10
Kap. 1410, post 70 Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene	10
Kap. 1410, ny post Følgeforskning til overvåking av økologisk tilstand	50
Kap. 1410, ny post Naturindeks på kommunenivå	50
Kap. 1411, post 01 Drift Artsdatabanken	20
Kap. 1411, post 21 Drift Artsprosjektet	3
Kap. 1411, post 70 Arter og naturtyper Artsprosjektet	20
Kap. 1411, ny post Kvalitetssikringssystem	5
Kap. 1420, post 01 Driftsutgifter Miljødirektoratet	
Drift direktoratet	25
Mål for god tilstand	10
Kapasitetsbygging skogvern	4
Restaureringsprosjekt	10
Kap. 1420, post 21 Spesielle driftsutgifter Miljødirektoratet	
Driftsutgifter til arbeid med planer og tiltak for arter og naturtyper	50
Kvalitetsnorm for økosystemer	2
Utarbeide handlingsplan fremmede arter	5
Gjennomføre handlingsplan fremmede arter	30
Handlingsplan for sjøfugl	8
Revisjon økosystembaserte forvaltningsplaner	3
Utredning nye marine verneområder	3
Gjennomføring av nasjonal marin verneplan	3
Myr	8
Kap. 1420, post 22.3 Statlege vassmiljøtiltak	10

Kap. 1420, post 31 Tiltak i verneområder	10
Kap. 1420, post 32 Fylkesvise verneplaner	5
Kap. 1420, post 33 Nytt vern (myr)	8
Kap. 1420, post 34 Nasjonalparker	20
Kap. 1420, post 35 Skogvern	315
Kap. 1420, post 38 Restaurering av myr	20
Kap. 1420, post 60 Tilskot for varetaking av naturmangfold i kommuneplanlegging	25
Kap. 1420, post 61 Natursats	100
Kap. 1420, post 70 Generell vassforvaltning	62
Kap. 1420, post 73 Rovvilttiltak	35
Kap. 1420, post 76 Tilskuddsordning handlingsplan fremmede arter	4
Kap. 1420, post 77 Ymse organisasjoner og stiftelser m.m.	2
Kap. 1420, post 81 Utvalgte kulturlandskap, pollinatorstrategi og tilskudd til pollinerende insekter	19
Kap. 1420, post 82 Tilskudd til trua natur	
Arter og naturtyper	40
Tilskuddsordning sjøfugl	2
Kap. 1420, post 84 Naturpanelet (IPBES)	2
Kap. 1420, ny post Tilskuddsordning utfasing av torv	2
Sum	1539
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	
Kap. 500, post 01 Utrede kommunens inntektssystem mht. naturmangfold	Utredes
Kap. 525, post 01 Veiledningskapasitet statsforvalterembetene	20
Sum	20
Landbruks- og matdepartementet	
Kap. 1149, post 71 Reduksjon i midler til drift i vanskelig terreng	-15
Kap. 1149, post 73 Fjerne hele bevilgning til skog-, klima og energitiltak	-45
Kap. 1150, post 50	
Utvalgte kulturlandskap, pollinatorstrategi og blomsterengfrø	15
Metodeutvikling og kartlegging gammelskog	20
Kutt støtte til veibyging og drift i vanskelig terreng	-60
Kap. 1150, post 74 Økt støtte til vannmiljø, regionalt miljøprogram og SMIL	19
Sum	-66
Finansdepartementet	
Kap. 1600, post 21 Utredning av CO2- avgift på bruk av torv	Utredes
Kap. 1600, post 21 Utredning av naturavgift	Utredes
Sum	foreløpig 0
Justisdepartementet	
Kap. 440, post 01 Miljøkriminalitet	15
Sum	15
Sum påplussinger	1628
Sum kutt	-120
Sum (netto)	1508

Innhold

Våre løsninger for mer natur	2
Budsjett-teknisk oversikt	4
Et arealnøytralt Norge	7
Skogvern og miljøvennlig skogbruk.....	10
Nasjonal naturforvaltning	12
Fremmede arter	13
Artsdatabanken.....	14
Trua arter og naturtyper	15
Vannforvaltning.....	15
Vern av sårbar natur	17
Kvalitetsnormer for økosystemer.....	18
Konfliktdependende tiltak for rovvilt.....	18
Miljøkriminalitet	18
God økologisk tilstand.....	19
Miljøovervåking.....	19
Økologisk grunnkart	20
Forskning og kartlegging.....	21
Gjennomfør ny naturavtale.....	22
Livet i havet.....	23
Myr og annen våtmark	24
Insekter	26
Internasjonalt miljøarbeid	27
Miljø- og naturfaglige organisasjoner	27
Den naturlige skolesekken	28

Et arealnøytralt Norge

Kap. 1420, post 60. Øke tilskot for varetaking av naturmangfold i kommuneplanlegging med 25 mill.

Kap. 1420, post 61. Opprette tilskudd til *Natursats i kommunen* med 100 mill.

Kap. 500, ny post. Utrede endring av kommunens inntektssystem for å belønne kommuner som tar vare på naturmangfoldet

Statsminister Erna Solberg erklærte i Dagbladet, samme dag som statsbudsjettet for 2021 ble lagt frem, at naturkrisen utspiller seg nå. Hovedårsaken til naturkrisen er tap av leveområder for arter, som på fagspråket omtales som arealendringer. Skal vi stoppe denne utviklingen, må Norge bli arealnøytralt og statsbudsjettet må understøtte dette.

Arealnøytralitet innebærer:

- økt gjenbruk og fortetting av arealer som allerede har vært utsatt for menneskelige inngrep
- arealregnskap i alle kommuner
- kartlegging av naturtyper i alle kommuner
- rekkefølgebestemmelse i planlegging som følger hierarkiet *unngå, avbøte, restaurere, kompensere*

Kommunen vil bli sentral i denne overgangen. Gjennom plan- og bygningsloven står kommunen som arealmyndighet i de fleste saker, men som gjentatte rapporter fra blant andre Riksrevisjonen (2007, 2011 og 2019) og EVAPLAN påpeker, sikrer ikke kommunen naturmangfoldet i sine arealvedtak. Sabima publiserte i 2020 [Naturkampen](#) der alle norske kommuner fikk en score avhengig av hvordan arealforvaltningen sikret naturmangfold, basert på tall fra KOSTRA. Resultatet er nedslående, og mange kommuner tar valg som er dårlige for naturen.

For å kunne måle arealnøytralitet, må det føres et arealregnskap i kommunene. Sabima ønsker at et slikt arealregnskap bygges på naturtyper. Arealregnskapet vil kunne gi oversikt over arealendringer, behov for kartlegging, status for økologisk tilstand, behov for restaurering og trender for naturmangfoldet i kommunene. Det vil derfor være et strategisk verktøy kommunepolitikere kan bruke for å kunne vurdere hvilke områder en absolutt må unngå å bygge på. Arealregnskaper og arealbudsjetter vil også gi økt forutsigbarhet og dermed reduserte konflikter og mindre sløsing med planressurser. Så langt har Nordre Follo kommune satt mål om arealnøytralitet i sin kommuneplan, og både Vestvågøy og Flakstad kommune er på vei. Videre har en rekke kommuner ønske om å utvikle arealregnskap, og flere jobber med mål om arealnøytralitet.

I norsk handlingsplan for naturmangfold uttaler regjeringen at «*det er viktig å kunne følge med på utviklingen, og regjeringen vil derfor sørge for at kommunene rapporterer tillatelser gitt til arealendringer i våtmark på samme måte som nydyrking.*» Videre fastslår handlingsplanen en rekke punkter der regjeringen ønsker at kunnskapen om naturen skal bli bedre og lettere tilgjengelig. Flere av disse berører kommunenes forvaltning direkte og vil være avhengig av økt kompetanse i kommunene, for eksempel økologisk grunnkart, kartdatabaser og nasjonal areal- og miljøstatistikk, samt en eventuell utvikling av analyseverktøy til bruk i planlegging.

Veien til arealnøytrale kommuner krever en økonomisk satsing som støtter den svært positive bevegelsen vi nå ser fra kommunene selv. Under har vi pekt på brede satsninger som vil føre Norge nærmere arealnøytralitet.

Tilskot for ivaretaking av naturmangfold i kommuneplanlegging

Gjennom et pilotprosjekt i 2016-2018 ga Miljødirektoratet støtte til 10 kommuner for å utarbeide en kommunedelplan for naturmangfold. [En evaluering av prosjektet](#) viste at kommunene som deltok

mente arbeidet bidro til økt kunnskap om naturmangfoldet i kommunen og bidro til at mer naturmangfold ble sikret i plansystemet.

I 2020 lyste Miljødirektoratet ut nye midler til formålet, og 50 kommuner søkte. Miljødirektoratet senket tilskuddet fra 250 000 kr per kommune til 125 000 kr, og 12 kommuner fikk tilslag. I statsbudsjettet for 2021 kom tilskuddsordningen "Tilskot for varetaking av naturmangfold i kommuneplanlegging" inn, men bare 1 million ble satt av til ordningen. Ved søknadsfristen i februar hadde 45 kommuner søkt, og kommunene som blir valgt ut får 125 000 kr hver. Sabima mener alle kommuner bør ha en slik plan, da den gir lokalpolitikere og innbyggere en unik kunnskap om naturen i sin kommune og et godt verktøy for å stanse arealendringer. Vårt forslag legger opp til at alle kommuner skal få tilskudd til en kommunedelplan for naturmangfold innen 2027, med 50 kommuner i året. I tett dialog med en rekke kommuner som utvikler en slik plan, ser vi det som nødvendig at tilskuddet økes til 500 000 kr, for å sikre kvalitet og gjennomslag.

Naturesats

Vi trenger et kunnskapsløft for naturmangfold i kommunene. *Naturesats* vil være en tilskuddordning der kommunene kan søke om midler for å gjennomføre tiltak som bidrar til å stanse tapet av natur og biologisk verdifulle arealer.

Sabima har i en årrekke pekt på dette behovet, nettopp for å motvirke utfordringene kommunal forvaltning står i med å sikre naturmangfoldet. På samme måte som *Klimasats*, vil initiativene komme fra kommunen selv, som sikrer bedre forankring lokalt. Vi mener tilskuddsordningen blant annet kan brukes til å utarbeide arealregnskap over naturtypene for kommunen og å implementere målet om arealnøytralitet kommuneplanen. I [Klimasats](#) ble det i perioden 2016-2018 tildelt 400 mill. til 600 prosjekter. Sabima ser for seg at det settes av 100 mill. de to første årene, før ordningen evalueres.

Utredning om kommunens inntektssystem for å belønne kommuner som tar vare på naturmangfoldet

Det kommunale inntektssystemet er et av de mest omfattende insentivsystemene i Norge. Det påvirker i stor grad kommunenes handlingsrom, hvilke oppgaver de kan løse, og hvordan de gjør det. Gitt kommunenes særskilte rolle i løsningen av natur- og miljøutfordringene, mener vi KMD må iverksette en utredning om hvordan inntektssystemet bør formes for å fremme kommuner som ivaretar naturmangfoldet og miljøet. Forslag til momenter for utredningen (vi viser til [Naturviternes forslag](#) om tilleggsutredning for Haraldsvik-utvalget):

- Hvilken insentiver kommunene i dag har for å bidra til at Norge realiserer våre nasjonale og internasjonale forpliktelser på klima, natur og miljøområdet.
- Hvilke konsekvenser oppbyggingen av dagens inntektssystem har for kommunenes arbeid med klima, natur og miljø.
- Hvilke mekanismer kan etableres i inntektssystemet for å sikre at verdien av økosystemtjenester og natur blir tilstrekkelig ivaretatt når kommunene planlegger og gjennomfører aktiviteter.
- Hvordan inntektssystemet kan ta hensyn til at kommuner har svært forskjellige utfordringer når det kommer til å redusere utslipp og ta vare på dyrebare natur og økosystemer; inkludert muligheten for å gi særlig støtte til kommuner som har og tar et betydelig ansvar på disse områdene.

Restaurer ødelagt natur

Kap. 1150, post 74. Økt støtte til vannmiljøtiltak under regionalt miljøprogram med 19 mill.

Kap. 1400, ny post. Opprettelse av et restaureringsfond på 200 mill.

Kap. 1420, post 01. Økes med 10 mill. kr til utarbeiding av nasjonale restaureringsplaner for hovedøkosystemene.

Perioden 2021-2030 er utpekt som FNs tiår for restaurering av økosystemer. Målet er å oppskalere innsatsen for restaurering av degradert og ødelagt natur globalt. Dette er avgjørende for å stanse tapet av biologisk mangfold, dempe de negative konsekvensene av klimaendringene, og bedre matsikkerheten. Ifølge Naturpanelet er restaurering også en svært lønnsom investering, som typisk gir tilbake en samfunnsøkonomisk gevinst på hele 10 ganger investeringen!

Det vil kreves en stor satsing for å oppfylle Stortingets anmodningsvedtak om restaurering: *«Stortinget ber regjeringen klargjøre hva som er god tilstand og hvilke arealer som er å regne som forringede økosystemer, og trappe opp arbeidet med å bedre tilstanden i økosystemene, med sikte på at 15 pst. av de forringede økosystemene skal være restaurert innen 2025.»* (vår utheving).

Så langt er norske myndigheter ikke i nærheten av å bevilge tilstrekkelige ressurser til å nå Stortingets mål, som etter Sabimas vurdering vil koste mellom 10 og 20 milliarder kroner. Vi foreslår flere tiltak i regi av Miljødirektoratet for å nærme oss målet om 15 prosent restaurering innen 2025:

1. Opprette et betydelig Restaureringsfond for å sikre langsiktighet og forutsigbarhet for både myndigheter, kunnskapsbedrifter, entreprenører og andre i privat sektor, uavhengig av budsjettperioder og svingninger i bevilgninger. Fondet må også økes betydelig i årene som kommer.
2. Utarbeide og starte gjennomføringen av nasjonale restaureringsplaner for hovedøkosystemene; skog, fjell, arktisk tundra, strandsone, semi-naturlig mark, naturlig åpne områder under skoggrensa og hav – i tillegg til våtmark som så smått er i gang.
3. Utarbeide en nasjonal plan for å styrke naturens evne til å begrense flom- og skredskader, som omfatter en vurdering og prioritering av hvilke områder som bør restaureres først. Hensynet til flomutsatte områder med stort behov for restaurering bør prioriteres.

Som et ledd i å følge opp anmodningsvedtaket bør det gis høy prioritet å utarbeide restaureringsplaner for alle hovedøkosystemer. For myr og annen våtmark må det bygges videre på erfaringene fra «Plan for restaurering av våtmark i Norge (2016-2020)» og planen må revideres i løpet av 2021. Se også eget kapittel under om restaurering av vassdrag og våtmark.

Restaurering av forringede skogøkosystemer

Tilskuddsordningene i skogbruket må justeres for å gjøre det lønnsomt for skognæringen å velge mer naturvennlige hogstformer, slik at skogøkosystemer som er forringet av bestandsskogbruk kan transformeres til fleraldersskogbruk. Dette må gjøres gjennom klare føringer for bruken av tilskuddsmidlene i Landbrukets Utviklingsfond (LUF), blant annet knyttet til målrettet ungsogpleie som legger til rette for lukka hogstformer. Hvordan restaurering av skog kan gjøres helhetlig må beskrives i en restaureringsplan som beskrevet over, men det er fullt mulig og fornuftig å vedta en vridning av bruken av tilskuddsmidler nå.

Restaurering av vassdrag og våtmark

Gjennom årtier har større og mindre elver og bekker i Norge blitt utsatt for mange og omfattende inngrep som utstrakt grøfting, bekkelukking, bakkeplanering, kanaliseringer og forbygninger. Også arealene langs med elver og i elvedeltaer er kraftig påvirket, gjennom nedbygging, jord- og skogbruk og ulike typer infrastruktur. I tillegg er vassdragsnaturen kraftig utnyttet til vannkraftregulering. Antallet av meanderende og dynamiske elver og bekker med tilhørende levende kantsoner av intakte

flommarksbiotoper er dermed kraftig redusert i Norge. Elver som er så påvirket av ulike fysiske inngrep og endringer er ikke lenger gode levesteder for planter og dyr, de kan heller ikke lenger levere de økosystemtjenestene samfunnet trenger.

Likevel er det slik at langs mange av disse vassdragene kan både form og variasjon restaureres for å legge til rette for naturlige prosesser. Mange kanaliserte elver ville med relativt enkle grep kunne få tilbake mye av sin funksjon som både flomdemper og levested for plante- og dyrearter som er spesielt tilpasset variasjonene i disse naturtypene.

For ferskvann foreligger det nå omforente miljømål knyttet til økologisk tilstand som både gjør det mulig å vite hvor vi skal og i hvilken grad vi er på vei dit. Restaurering av elver, bekker og myrer vil effektivt kunne bidra til å forbedre tilstanden i områder der tilstanden ikke er god nok i forhold til fastsatte mål. Aktuelle restaureringstiltak i disse naturtypene vil kunne bidra til å nå både målene om å restaurere 15 prosent forringet natur innen 2025 og miljømålene i de regionale vannforvaltningsplanene og forpliktelsene etter Vanddirektivet, men da er det behov for vesentlig økte midler. Vi mener regjeringen må få på plass en langsiktig, nasjonal strategi for restaurering av vassdrag, for å sikre gode prioriteringer, samordning og mest mulig synergi-gevinster på tvers av sektorene.

For en nødvendig vesentlig økning av restaurering i landbrukstilknyttede økosystemer må rammene i Regionalt miljøprogram og SMIL for støtte til vannmiljøtiltak som vegetasjonsbelter, fangdammer og gjenåpning av bekker økes betydelig. Slike tiltak gir ikke bare tilbake levestedene til dyr og planter, men bidrar også til å fange opp forurensing og næringsalter.

Skogvern og miljøvennlig skogbruk

Kap. 1420, post 35. Skogvern økes med 315 mill.

Kap. 1420, post 01. Økes med 4 mill. til «kapasitetsbygging skogvern» hos Miljødirektoratet og Statsforvalterembetene.

Kap. 1149, post 71. Tilskudd til verdiskapingstiltak i skogbruket til drift i vanskelig terreng reduseres med 15 mill.

Kap. 1149, post 73. Tilskudd til skog-, klima- og energitiltak: Hele bevilgningen fjernes

Kap. 1150, post 50. Tilskudd til landbrukets utviklingsfond reduseres med 60 mill. til veibygging og drift i bratt og vanskelig terreng

Kap. 1150, post 50. Tilskudd til landbrukets utviklingsfond: Det settes av 20 mill. til metodeutvikling og kartlegging av biologisk gammel skog.

Faglige anbefalinger er klare på at skogvernet må økes vesentlig for å bidra til å stanse tapet av biomangfold, og det haster før den mest verneverdige skogen blir hogd. Det var derfor svært skuffende at bevilgningene til skogvern for 2021 ble redusert med 20 millioner som følge av budsjettavtale med Fremskrittspartiet. En rapport fra NIBIO har beregnet at all skog som ikke er vernet eller avsatt som nøkkelbiotoper vil være flatehogd i løpet av 50 år. Den lettest tilgjengelige og rike gammelskogen i lavlandet vil forsvinne først. Dersom vi fortsetter å verne skog tilsvarende tempoet gitt av bevilgningene for 2021, ville det ta nesten 25 år å nå Stortingets mål om å verne 10 prosent av skogen. Målet må være at ca. 5 prosent av den produktive skogen er vernet innen utgangen av 2023, og at Stortingets mål om 10 prosent skogvern nås innen 2030. Stortinget har vist til at OECD i sin evaluering av norsk miljøpolitikk i 2011 påpekte at Norge har vernet lite skog, og at økt skogvern vil være avgjørende for å nå målene under Konvensjonen for biologisk mangfold.

For å sikre en nødvendig utvikling for skogvernet må bevilgningen opp i en milliard i året. Det bør være forutsigbarhet i skogvernbevilgningene slik at skogeiere som frivillig vil verne skog får en rask og rettferdig erstatning, og slik at relevante fag- og forvaltningsmiljøer settes i stand til å yte sine bidrag. I norsk handlingsplan for naturmangfold (Meld. St. 14 (2015-2016)) står det at regjeringen vil øke det frivillige skogvernet. Den vedtatte kartleggingen av gammel skog (Meld. St. 6 (2016-2017)) og andre verdifulle skogområder der vern er aktuelt (som nevnt i handlingsplanen) er viktig for at vernet blir mest mulig målrettet. Det vil være krevende for embetsverk og øvrig apparat å løfte skogvernet fra 454 mill. kr til 1 mrd. på ett år, men over to år er dette mulig. For 2021 må skogvern-bevilgningen derfor økes med 315 mill. kr over dagens nivå til 749 mill. kr. Også dette krever en betydelig kapasitetsbygging hos både Miljødirektoratet, Statsforvalteren og skognæringen, som vi foreslår å sette av 4 millioner til.

Vern er ikke nok til å ta vare på det biologiske mangfoldet i skogen. Skogbruket må i tillegg bli mer miljøvennlig. Regjeringen har varslet blant annet i St.meld. nr. 9 (2011–2012) «Landbruks- og matpolitikken» at den styrke miljøhensynene i skogbruket ved å ta i bruk de nye virkemidlene i naturmangfoldloven og skogbrukets virkemidler; blant annet miljøregistreringer, kunnskapsutvikling og Norsk PEFC Skogstandard, slik at uttaket av biomasse fra skog kan økes samtidig som det biologiske mangfoldet ivaretas. Så langt har vi sett lite til slike tiltak fra regjeringen.

Skog er den naturtypen som inneholder flest rødlistearter, og de fleste av disse er knyttet til gammelskog. Kun en liten andel av skogen i Norge regnes som «biologisk gammel», og det er nødvendig å ta vare på denne skogen for å stanse tapet av biomangfold i norske skoger. Derfor har da også regjeringen i Skogmeldingen (Meld. St. 6 2016 – 2017 «*Verdier i vekst. Konkurransedyktig skog- og trenæring*») sagt at den gamle skogen skal kartlegges for å kunne ta bedre vare på den. Stortinget stadfestet i sin behandling av meldingen at dette er et viktig tiltak, og det bør igangsettes og gjennomføres snarest mulig for å unngå at vi feilaktig hogger skog som burde vært vernet eller bevart på andre måter. Det er svært merkelig at regjeringen ennå ikke er i gang med å gjennomføre et vedtak den selv har foreslått og Stortinget har sagt er viktig. Problemet i dag er at verken forvaltning eller skogeiere vet hvor mange forekomster av den gamle skogen befinner seg. Sabima foreslår at man kartlegger skog etter [metodikken NIBIO har laget for å identifisere biologisk gammel skog](#), som tar hensyn til varierende vekstforhold i ulike høydelag og boniteter.

Det er et dokumentert sammenfall mellom skog i bratt terreng og gammelskog med livsmiljøer som er viktige for trua arter. Skogsdrift i bratt terreng kan derfor være miljøskadelig. Både OECD og Grønn skattekommisjon har påpekt at subsidiering av hogst i bratt terreng har negative miljøeffekter, og at disse burde fjernes. Det er også en internasjonal målsetting i Aichi-mål 3 under Biomangfold-konvensjonen at miljøskadelige subsidier skulle ha vært fjernet innen 2020. Den eneste måten å sikre at hogst i bratt terreng ikke går til å hogge verneverdig gammelskog er å ha god kunnskap om hvor gammelskogene er, og verne dem. Den kunnskapen har vi ikke i dag, og det er derfor det i skogmeldingen (Meld. St. 6 (2016-2017)) varsles en kartlegging av gammelskog. Sabima mener at inntil denne kunnskapen er på plass, må det i statsbudsjettet for 2022 tydeliggjøres at det ikke skal gis tilskudd til hogst i bratt og vanskelig terreng av skog som ikke er åpenbar industriskog eller plantasjeskog. Vi mener også at tilskuddene til veibygging i skog må reduseres vesentlig, og at gjenværende midler øremerkes vedlikehold av eksisterende veinett. Nye veier bidrar ofte til å redusere omfanget av den verdifulle inngrepsfrie naturen, og gir tilgang til skogområder som bærer lite preg av hogstingrep og i stedet burde vurderes for vern. Norske studier viser at skog i inngrepsfrie områder ofte inneholder store naturverdier.

Sabima støtter likevel at det i sum gis betydelige subsidier til skogbruket i Norge, men mener langt mer av midlene bør øremerkes tiltak for å gjøre skogbruket mer miljøvennlig og det vi vil kalle moderne. Dette vil gi viktige bidrag til restaurering av forringet skognatur; se under kapittelet *restaurer ødelagt natur*.

Det ble i 2015 igangsatt en ordning for angivelige klimatiltak i skog, som tettere planting ved foryngelse av skog, gjødsling i skog og skogplanteforedling. Bevilgningene økte i 2016, 2017 og 2018. Sabima mener disse tiltakene har vesentlig negativ effekt på naturmangfold, og klimaeffektene er omstridt. Det er gledelig at regjeringen reduserte posten i 2019. Sabima mener den bør fjernes helt.

Plantefelt inneholder fra før lite naturmangfold, og enda tettere planting vil forverre situasjonen. Vi må også kunne legge til grunn at skognæringen planter så tett som det er lønnsomt å gjøre i utgangspunktet, og at tettere planting vil ha liten positiv effekt på tømmerproduksjon (og karbonbinding). Fra før har nitrogentilførselen til norsk natur økt gjennom forurenset nedbør, og gjødsling vil være en betydelig storskala påvirkning av økosystemer – som blant annet kan være negativt for jordboende sopp. Planteforedling vil kunne påvirke den naturlige genetiske sammensetningen, samt lokal variasjon, hos norske skogstrær.

Nasjonal naturforvaltning

Kap. 525, post 01. Driftsutgifter Statsforvalterembetene økes med 20 mill. øremerket veiledningskapasitet.

Kap. 1400, post 01. Drift KLD økes med 40 mill.

Kap. 1400, post 21. Spesielle driftsutgifter hos KLD økes med 5 mill.

Kap. 1400, post 76. Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak økes med 5 mill.

Kap. 1420, post 01. Driftsutgifter Miljødirektoratet økes med totalt 25 mill.

Klima- og miljødepartementet har en viktig støttefunksjon for andre sektorer gjennom å klargjøre kunnskapsgrunnlag og bevare det generelle naturressursgrunnlaget. Når aktiviteten i andre sektorer øker, f.eks. gjennom satsning på utbygginger, eller når det gis økninger til spesielle tiltak i KLDs regi, må også de generelle rammene for KLD økes. Bedret kunnskapsgrunnlag vil gi en direkte gevinst i innsparte utrednings- og forsinkelseskostnader i andre sektorer samt mer solid gjennomføring av tiltak. Vi forutsetter at de økninger vi foreslår på KLDs budsjett medfører økning av rammer og aktivitet, ikke innsparing på andre steder i departementets budsjett.

De spesielle driftsutgiftene er viktige for at KLD skal kunne initiere utredninger av ny politikk og evaluere politiske tiltak og virkemidler som er igangsatt eller gjennomført for å sikre en målrettet miljøpolitikk. Disse ressursene brukes også til å vurdere klima- og miljøkonsekvensen av forslag fremmet av andre sektorer, et arbeid som sikrer vårt naturgrunnlag og bidrar til raskere og tryggere gjennomføring av forslag.

Miljødirektoratet er Klima- og miljødepartementets sentrale rådgivende og utøvende fagorgan innen klima, naturforvaltning og forurensing. Miljødirektoratet har mange oppgaver, og porteføljen utvides stadig. Det blir stadig flere og større miljøproblemer, og det blir stadig nye krav og tiltak, både fra internasjonalt hold og miljøvedtak i Stortinget. Det er stort behov for samarbeid mellom sektorene, og for å veilede kommuner og andre aktører. De nye kravene og tiltakene krever vedvarende kapasitet i Miljødirektoratet til å utrede, planlegge og følge opp tiltakene, i tillegg til midler til tiltakene selv. Ressursbruken på miljøforvaltning er svært liten sammenlignet med de statlige midlene som brukes til å ødelegge natur, og et løft av driftsutgiftene til Miljødirektoratet er på sin plass.

Mange av tiltakene i norsk handlingsplan for naturmangfold er fortsatt ikke gjennomført, og selv om fristen for gjennomføring av vedtakene er passert må politikken vedtatt av Stortinget gjennomføres. Det innebærer at Miljødirektoratet må få økte ressurser til å iverksette en rekke tiltak. Blant annet sier regjeringen i handlingsplanen at den vil "Øke kunnskapen i befolkningen, og hos beslutningstakere og

næringsliv, om hvilke betydninger endringer i økosystemer nasjonalt og globalt kan få for samfunnet. Dette er viktig for å oppnå Aichi-mål nummer 1 om folks kunnskap om naturmangfold. Tilskudd til veiledning og informasjonsarbeid om naturmangfoldloven må gjeninnføres for å styrke kommunenes oppfølging av lovverket.

Oppgaveporteføljen til statsforvalterne har økt, mens ressurstilgangen på langt nær har økt tilsvarende. Det er heller ikke alle viktige utbyggingssaker statsforvalteren klarer å følge godt nok opp. Sabima foreslår øremerkede midler til to nye stillinger i miljøvernavdelingene hos hver statsforvalter. Det er behov for å særlig styrke veiledningskapasiteten hos statsforvalterens miljøvernavdeling, for å sikre god, kompetent og rask behandling av plansaker. God innsats tidlig i prosessene vil også sikre en mer ryddig, forutsigbar og nøktern bruk av innsigelser der det er nødvendig.

Fremmede arter

Kap. 1420 post 21. Økes med 35 mill. kr. hvorav 5 mill. til utarbeidelse av spesifikke handlingsplaner for fremmede arter og 30 mill. til gjennomføring av tiltaksplan

Kap. 1420 post 76. Søknadsbasert tilskuddsordning for å bidra til gjennomføring av tiltaksplan for fremmede arter økes med 4 mill.

I august 2020 la Regjeringen fram en tiltaksplan for bekjempelse av skadelige fremmede organismer 2020-2025, som en oppfølging av norsk handlingsplan for naturmangfold. Sabima forventer at arbeidet fullfinansieres i alle sektorer fra 2021. Bekjemping og begrensning av spredning krever en bred innsats fra en rekke sektorer og fra kommune, fylke og stat. Skal vi unngå svekkelse av viktige økosystemer, nå målene i regjeringens Granavolden-plattform og innfri internasjonale forpliktelser, må innsatsen øke betraktelig.

Granavolden-plattformen, datert 17. januar 2019, fastslår at regjeringen vil arbeide for å nå Aichi-målene, og at regjeringen vil «*stanse planting av og bekjempe spredningen av fremmede arter med høy eller svært høy økologisk risiko, og fjerne slik arter fra norsk natur*». Dette er ambisiøse mål, og forslaget til tiltaksplan beskriver betydelige økonomiske konsekvenser, selv om tiltaksplanen også foreslår flere effektiviserende og kostnadsbesparende tiltak. Nødvendige bekjempelsestiltak beskrives som «*svært kostnadskrevende*». Hele 13 offentlige instanser har deltatt i en tverrsektoriell arbeidsgruppe som står bak utkastet til tiltaksplan.

Tiltaksplanen (2020-2025) foreslår 28 tiltak, hvorav noen er:

- Opprette et direktoratsforum med ansvar for oppfølging av tiltaksplanen
- Oppdatere regionale handlingsplaner mot fremmede skadelig organismer
- Utrede behovet for innskjerping av regelverket og/eller bedre veiledning knyttet til plikten til å varsle funn av nye fremmede organismer
- Utvikle en prioritert liste over behov for veiledning knyttet til aktsomhetsbestemmelse i forskrift om fremmede organismer
- Legge til rette for økt tilgjengelighet av stedeagne karplanter
- Jevnlige vurderinger av effekter av fremmede arter utover økologisk risiko
- Økt innsats på risikovurdering av dørstokkarter
- Øke kunnskap om fremmede arters samlede påvirkning på ulike økosystemer
- Videreutvikle og ta i bruk miljø-DNA for kartlegging og overvåking av fremmede organismer
- Utvikle prinsipper/kriterier for prioritering av fremmede arter
- Gjennomgang av virkemidler
- Tiltak for å omgjøre problemmasser til en ressurs

- Utrede tiltak knyttet til blindpassasjerer som følger med ved innførsel av planter, jord og andre vekstmedier
- Bekjempelsestiltak og spredningshindrende tiltak
- Trede løsning for registrering av tiltak (tiltaksbase)

Alt dette vil naturligvis koste penger!

Miljødirektoratet forvalter en tilskuddsordning for bekjempelse av fremmede arter. Ordningen forvalter i dag 4 millioner kroner, men volumet av støtteverdige søknader var i 2019 på minst det tredobbelte. Menon Economics har evaluert tilskuddsordningen, og peker på at den har «*høy utløsende effekt (dvs. addisjonalitet), og det er svært god gjennomføringsgrad for prosjekter som får tilskudd*». Sabima mener det er viktig å prioritere en slik tilskuddsordning som engasjerer brede lag av samfunnet i arbeidet med å bekjempe og øke kunnskapen om og kjennskap til fremmede arter, og mener derfor beløpet bør doubles.

Artsdatabanken

Kap. 1411 post 01. Artsdatabanken drift økes med 20 mill.

Kap. 1411 post 21. Driftsutgifter Artsprosjektet økes med 3 mill.

Kap. 1411 post 70. Arter og naturtyper (Artsprosjektet) økes med 20 mill.

Kap. 1411, ny post. Kvalitetssikringssystem i regi av Artsdatabanken. Sette av 5 mill.

Artsdatabanken har siden oppstarten i 2005 etablert seg som en nasjonal kunnskapsbank om naturmangfold gjennom å utvikle en rekke tjenester av høy kvalitet og stor verdi. Artsdatabankens oppgaver har vokst utover de ressursene de er tildelt, og det kreves en vesentlig økning i tildelingen om de fortsatt skal kunne levere lett tilgjengelig, nøytral og omfattende kunnskap om norsk natur av høy nok kvalitet og innenfor de fristene som er gitt av Stortinget. Artsprosjektet har gitt gode resultater og vil være en nøkkel til ny kunnskap om det norske artsmangfoldet. En rapport fra Artsdatabanken i 2016 viser likevel at en fjerdedel av det norske artsmangfoldet ennå er uoppdaget. En forsert satsning vil være et viktig bidrag til at et økologisk grunnkart for Norge får den kvaliteten det trenger for å sikre en god forvaltning av norsk natur. Utfyllende og godt oppdatert kunnskap om enkeltarter er avgjørende for god avgrensning og verdisetning av naturtyper. Artsobservasjoner er trolig Artsdatabankens største suksess. På litt over 12 år er nærmere 25 millioner funn rapportert inn. I løpet av denne perioden har vi hatt en rivende teknologisk utvikling, og det er på tide at det settes av ressurser over driftsbudsjettet til Artsdatabanken for å kunne lansere en ny og vesentlig oppgradert versjon i løpet av et par år.

For 9 av 10 av artene på rødlista er det arealendringer som er hovedtrusselen. Blant naturinngrep som truer naturmangfoldet er veibygging og småkraftverk sentrale. Mange utbygginger er basert på sviktende naturundersøkelser, og risikerer å bidra til utryddelse av arter og naturtyper. En undersøkelse bestilt av NVE («[Etterundersøkelser av flora og naturtyper i elver med planlagt småkraftutbygging](#)») viste for eksempel skremmende svake utredninger knyttet til søknader om småkraftverk. Et kvalitetssikringssystem er nødvendig for å heve kvaliteten på de naturfaglige undersøkelsene i utbyggingssaker, og kan være et sentralt bidrag til en kunnskapsbasert forvaltning som sikre verdifulle naturtyper og arter.

Trua arter og naturtyper

Kap. 1420 post 21. Driftsutgifter til arbeid med planer og tiltak for arter og naturtyper økes med 50 mill.

Kap. 1420 post 82. Tilskudd til arter og naturtyper økes med 40 mill.

Utvalgte naturtyper og prioriterte arter er blant de viktigste verktøyene Norge har for å sikre at naturtyper og arter oppnår bedre tilstand, og må benyttes og finansieres i langt større grad enn i dag. Regjeringen har i norsk handlingsplan for naturmangfold et hovedmål om at ingen arter skal utryddes og at tilstanden for truede og nær truede arter skal bedres. Det er i dag bare 8 utvalgte naturtyper og 14 prioriterte arter. Da naturmangfoldloven ble vedtatt, så man for seg 400 prioriterte arter og opp mot 50 utvalgte naturtyper. Stortingets energi- og miljøkomité viser i sin behandling av norsk handlingsplan for naturmangfold at «ambisjonsnivået for prioriterte arter og utvalgte naturtyper bør være slik det ble lagt opp til i forbindelse med utarbeidelse av naturmangfoldloven», og at «det nå haster med å komme i gang med å ta i bruk de nye moderne, dynamiske og treffsikre virkemidlene for å stanse tapet av naturmangfold».

Som et første skritt ledet Miljødirektoratet et tverrsektorielt arbeid som desember 2018 presenterte hvilket virkemiddel som er best egnet for å redde ca. 90 av våre mest truede arter og trua naturtyper. Anbefalingen var å gi opp å redde 22 av artene. Videre ble det presentert hvordan tilstanden kunne forbedres for 68 arter og 24 naturtyper. Kun to arter er foreslått som prioriterte arter. 13 av de 24 naturtypene er foreslått som Utvalgte naturtyper. Tiltakene for de artene og naturtypene som er utpekt må iverksettes raskt og samlet. Det må også iverksettes konkrete tiltak for å bedre situasjonen for de over 4000 truede og nær truede artene på den norske rødlista som ikke er omfattet av rapporten. Særlig viktig er det at arbeidet med et «neste skritt» forseres og bevilges nødvendige ressurser slik at de aller mest utsatte artene og naturtypene ivaretas i tråd med hovedmålet i handlingsplanen for naturmangfold.

Grunneiere, privatpersoner og andre kan søke om tilskudd til trua arter og trua naturtyper fra Statsforvalterne til å gjennomføre tiltak for å ivareta trua arter og naturtyper. I 2020 ble det søkt om omtrent dobbelt så mye midler som var tilgjengelig (trua arter: omsøkt beløp 30,5 mill., ramme 17,2 mill. Trua naturtyper: omsøkt beløp 63,5 mill., ramme 30 mill.). Det betyr at det finnes mange gode prosjekter som ikke fikk støtte innenfor den gitte rammen.

Vannforvaltning

Kap. 1420, post 22.3. Økes med 10 mill. for å opprettholde og styrke stillinger med dedikerte fagfolk i vannområdene og vannregionene

Kap. 1420, post 70. Økes med 62 mill. til kostnadseffektive miljøtiltak for å nå miljømålene i vannforvaltningsplanene

Kap. 1410, post 21. Økes med 20 mill. øremerket overvåking og kunnskapsinnhenting for vannmiljøet (vannforskriften)

Vann er avgjørende for alt liv. Elvene, innsjøene og bekkene er levesteder for ferskvannsartene, de er selv et mangfold av naturtyper og byr på utallige økosystemtjenester, som at de gir oss rent drikkevann, badevann, fiskemuligheter, flomdemping og fornybar energi. Vurderinger av miljøtilstanden i norske vannforekomster viser at en fjerdedel av våre elver, innsjøer og kystvann har moderat, dårlig eller meget dårlig tilstand. Dette utgjør ca. 7500 vannforekomster i stort behov av tiltak for å bedre miljøtilstanden. For vannforekomster som er så kraftig påvirket av vannkraft, havneanlegg

eller andre fysiske inngrep at det ikke nytter å snakke om god økologi, er målet i stedet at de skal oppnå sitt økologiske potensial. Per nå er det kun en fjerdedel av disse som er vurdert å ha nådd godt økologiske potensial.

Frie elvevannmasser er nå vurdert som nær truet på rødlisten. I klartekst betyr det at elver og bekker, i vann-nasjonen Norge, er ført opp på rødlisten! Dette pga. vannkraftreguleringer, landbruk, veibygging, urbanisering og andre inngrep. I tillegg er seks marine gruntvanns-naturtyper vurdert truet samt 19 typer av våtmark. Totalt er 252 ferskvannarter oppført som truet, samt 179 arter i fjæresonen og 348 våtmarksarter. Det som truer livet i vannet er påvirkning fra jord- og skogbruk, vannkraft, industri, lakseoppdrett, fremmede organismer, infrastrukturinngrep, urban utvikling, forurensning og forurensning fra spredte avløp og renseanlegg. På toppen av dette forsterker klimaendringene de negative påvirkningene og øker samtidig betydningen av å sikre vassdragenes naturlige evne til å rense vann og dempe flom.

Regjeringen viser i norsk handlingsplan for naturmangfold til at en viktig utfordring for norsk naturforvaltning er at det i dag ikke foreligger konkrete og omforente mål for hvilken tilstand som skal nås i økosystemene, selv om flere lover har mål om «bærekraftig» forvaltning. For kyst og ferskvann foreligger det nå konkrete og omforente mål for god økologisk tilstand i vannforskriften. Disse målene vil likevel kun bidra til bedre forvaltning og beskyttelse av norsk vann-natur dersom de fører til at *faktiske tiltak* blir satt i verk for å enten bevare den gode tilstanden eller for å forbedre den dårlige. I handlingsplanen ønsker regjeringen gjennom en samordnet innsats mellom berørte sektorer å følge opp tiltak som framgår av vannforvaltningsplanene slik at fastsatte mål nås.

For å nå disse ambisjonene må bevilgninger til vannforvaltningen opprettholdes og økes, særlig for å sikre tiltaksgjennomføringen. I budsjettet for 2020 ble midler til vannforvaltningen økt noe. Vi mener det trengs ytterligere økninger for å nå miljømålene for vannet. I tillegg må bevilgningene økes med 93 millioner kroner til totalt 280 millioner. Miljøforbedrende tiltak må iverksettes og overvåkes, kunnskapsgrunnlaget må kontinuerlig forbedres og arbeidet i vannområdene må opprettholdes. Det er viktig at midlene til overvåking og kunnskapsinnhenting øremerkes basisovervåking på vann. Et godt kunnskapsgrunnlag er en forutsetning for tiltaksviljen, og for at samfunnet skal vite hva som faktisk er de største problemene sånn at vi vet hvilke tiltak vi må prioritere. Dette er en forutsetning for å oppnå målene i vannforskriften, i første hånd gjennom gode resultater i oppfølgingen av vannforvaltningsplanene for perioden 2016–2021 og utarbeiding av nye planer for perioden 2022–2027.

I tillegg til midlene over, vil muligheten til å oppfylle vanddirektivets mål om godt vannmiljø avhenge av koordinert innsats på tvers av flere sektorer. Hos flere myndigheter er økt kapasitet til å gjennomføre vannforvaltningen nødvendig:

- Få på plass en nasjonal plan for vassdragsrestaurering som sikrer en samordnet innsats og ivaretar potensialet for synergier. Se kapittelet *Restaurer ødelagt natur*.
- Gjennomføring av vilkårsrevisjoner er et vesentlig verktøy for å nå miljømålene i vannforskriften. De revisjoner som er gjennomført så langt har tatt svært lang tid. En forutsetning for det videre arbeidet er at NVE får økt kapasitet til å gjennomføre vilkårsrevisjoner på en mer hensiktsmessig måte.
- I norsk handlingsplan for naturmangfold varslers regjeringen at den vil bruke standardvilkår for naturforvaltning mer aktivt til å forbedre tilstanden i utbygde vassdrag. Standardvilkår for naturforvaltning gir ikke i seg selv forbedret tilstand i vassdragene, men gir hjemmel til å pålegge miljøforbedrende tiltak. Miljødirektoratet må derfor også få økt kapasitet til å følge opp naturforvaltningsvilkår for vannkraft slik at det blir gjennomført faktiske tiltak for å forbedre tilstanden.

I flere sektorer er det også nødvendig med økte ressursrammer til tiltak. En av hovedutfordringene for vannmiljøet er næringsavrenning fra avløp og landbruk, som mange steder gir store problemer med overgjødning (eutrofiering):

- Øke rammene til Regionalt miljøprogram og SMIL for støtte til vannmiljøtiltak, se kapittelet *Restaurer ødelagt natur*.
- I tillegg må landbruket bidra mer til vannmiljøovervåking knyttet til påvirkninger fra egen sektor, for å matche andre sektorer der overvåking kan pålegges med hjemmel i forurensningslov eller vannressurslov.
- Innenfor avløp er flere kommuner i gang med opprydding av spredt avløp og oppgradering av kommunale anlegg, men dersom dette skal gjøres i hele landet innen fristene i vannforskriften vil økonomiske insentiver være nødvendig. Dette bør også ses i sammenheng med overvannshåndtering, som mange steder gir unødvendig belastning på renseanlegg og der relativt billige naturbaserte løsninger kan være vinn-vinn. For spredte avløp kan en løsning være å opprette en offentlig støtteordning for miljøtiltak i private boliger.

Vern av sårbar natur

Kap. 1420, post 31. Øke bevilgningen til skjøtsel i verneområder med 10 mill.

Kap. 1420, post 32. Fylkesvise verneplaner økes med 5 mill.

Kap. 1420, post 34. Nasjonalparker økes med totalt 20 mill. til arbeid med ny nasjonalparkplan

Nesten en tredjedel av norske verneområder er truet av mangel på skjøtselstiltak. I handlingsplanen for naturmangfold sier regjeringen at den vil «*prioritere en god forvaltning og skjøtsel av de eksisterende verneområdene.*» Mange verneområder har behov for skjøtsel. I tilfeller der endret arealbruk har ført til gjengroing av kulturbetingede naturverdier, vil det være behov for rydding og tynning. Flere verneområder har fått inn fremmede arter, som eksempelvis mink, sitkagran, norsk gran og edelgran, som utgjør en trussel mot naturmangfoldet og er i strid med vernevedtaket. For å sikre verneverdiene vil det kunne være behov for å fjerne innslag av slike fremmede, skadelige arter. Økningen på statsbudsjettet for 2019 og 2020 er et riktig skritt, men en ytterligere økning er nødvendig.

I mai 2019 oversendte Miljødirektoratet et forslag til KLD med områder for supplerende vern. Av de 1300 områdene som ble spilt inn av statsforvalterne er det anbefalt 275 områder som skal bidra til et mer representativt vern av norsk natur. Skog og marine områder er ikke omfattet av forslaget, heller ikke nasjonalparker. Regjeringen sier i oktober 2020 at vi skal derfor verne om lag 600 km² særlig verdifull natur for å dekke manglene i eksisterende verneområder.

Mange av verneområdene i Norge er for små til å ivareta verneverdiene. De bør derfor utvides for å ivareta økologiske nettverk og øke robustheten mot klimaendringer. Et skritt på veien dit er å gjennomføre det fylkesvise, supplerende arbeidet med vern, som er en oppfølging av norsk handlingsplan for naturmangfold. Økningen bør gå til å gjennomføre verneprosessene som er i gang.

Det er viktig å sikre et representativt vern av de ulike natursystemene i Norge. Selv om områdene fra den gamle nasjonalparkplanen blir gjennomført, har vi ikke sikret et representativt utvalg av norsk natur i form av nasjonalparker. Store sammenhengende områder med produktiv skog i lavlandet er særlig dårlig representert.

Kvalitetsnormer for økosystemer

Kap. 1420, post 21. Øremerking av midler til å utarbeide kvalitetsnormer for økosystemer på 2 mill.

I anmodningsvedtak (2015-2016: 670) ber Stortinget regjeringen om å vurdere kvalitetsnormer for økosystemer som en del av utviklingen av nye forvaltningsmål. Sabima vil understreke at det nå har gått fem år siden vedtaket uten at det er fulgt opp. Arbeidet med kvalitetsnormer for økosystemer bør gjennomføres i sammenheng med arbeidet for fagsystem for god økologisk tilstand (se eget kapittel om dette). Kvalitetsnormene er et viktig virkemiddel i naturmangfoldloven (§ 13), og for at det skal fungere godt er det nødvendig med gode avklaringer og dialog med sektormyndigheter og næringsinteresser. Det vil være hensiktsmessig å starte avklaringsarbeidet tidlig for å sikre minst mulig konflikter, og Sabima mener det er behov for friske midler siden direktoratenes kapasitet er presset og fremdrift så langt tilsynelatende har vært fraværende.

Kvalitetsnorm for myr:

I anmodningsvedtak (2015-2016: 675) ber Stortinget regjeringen om å legge fram en kvalitetsnorm for myr. Vi gjør departementet oppmerksom på at dette anmodningsvedtaket verken ble omtalt i statsbudsjettet for 2020 eller 2021, og det er **utelatt fra oversiktene over anmodningsvedtak**. 22. mai 2018 ble rapporten «Økosystemtjenester fra våtmark» lansert, og denne burde fungere som et godt grunnlag for utarbeidelse av kvalitetsnormen, i tillegg til arbeidet som gjøres med fagsystemet for god økologisk tilstand. Stortinget har uttalt at å bevare myrområder i Norge skal prioriteres, og da må arbeidet med kvalitetsnorm for myr fremskyndes.

Konfliktdempende tiltak for rovvilt

Kap. 1420, post 73. Rovvilttiltak økes med 35 mill.

Både dokumenterte tap og erstattede tap av beitedyr til rovvilt går nedover. De siste ti årene er tapene redusert med 42 prosent. Selv om trenden er positiv er det mulig å redusere tapene ytterligere, i en tid der motsetningen er store. En styrket satsing på konfliktdempende og forebyggende tiltak som rovviltavvisende gjerder, tidlig nedsanking og omstilling i jordbruket vil bidra til dette. Vi mener derfor posten bør økes med 40 mill. kr, 15 mill. kr til oppsetting og vedlikehold av rovviltavvisende gjerder, og 20 mill. kr til en søkbar støtteordning for kommuner med tilhold av ulveflokker på sitt areal. Vi mener at det i årene framover er behov for en ytterligere økning for å sikre omstilling i jordbruket.

Miljøkriminalitet

Kap. 440, post 01. Øke bevilgningene til Økokrim for å bekjempe miljøkriminalitet med 15 mill

Miljøkriminalitet utgjør en alvorlig trussel mot naturmangfoldet. Ulovlig jakt er den største trusselen mot ulv i Skandinavia. Ulovlig hogst, fiske, snøscooterkjøring og annen motorisert ferdsel i naturen er andre områder der Økokrim må sterkere på banen. Når man sammenlikner med annen kriminalitet, er sjansen for å bli tatt for miljøkriminalitet liten. Vi trenger økt satsing på oppsyn, kontroll og tilstedeværelse i felt for å begrense faunakriminalitet. I 2020 ble det vedtatt en stortingsmelding om miljøkriminalitet ([Meld. St. 19 \(2019-2020\)](#)). I behandlingen av stortingsmeldingen ba blant annet Stortinget regjeringen om å legge frem ytterligere virkemidler for å bekjempe ulovlig innførsel av fremmede arter.

God økologisk tilstand

Kap. 1400, post 01. Drift KLD økes med 2 mill. kr øremerket å utvikle mål for god tilstand.

Kap. 1420, post 01. Driftsutgifter Miljødirektoratet økes med 10 mill. øremerket til å utvikle mål for god økologisk tilstand.

Norsk handlingsplan for naturmangfold slår fast at forvaltningen av naturmangfoldet i Norge skal være økosystembasert, og regjeringen vil «*ta sikte på at en forvaltning basert på definerte mål for økologisk tilstand er på plass innen 2020.*» Departementet må prioritere å utvikle og innrette virkemiddelbruken for å nå forvaltningsmålene for økosystemene. Dette må blant annet innebære et system for å identifisere de viktigste påvirkningsfaktorene og vurderingsmetoder for samlet belastning. I henhold til budsjettproposisjonen for 2019 skulle systemet være på plass innen 2021, men budsjettproposisjonen for 2021 sier systemet «må videreutviklast». Det er svært viktig at det holdes et høyt tempo i arbeidet, og at det blir gitt høy prioritet i departement og direktorat. Et samlet Storting har påpekt at dette arbeidet haster.

Veldig mange andre tiltak er avhengige av at systemet settes i verk. Ekspertrådet som fikk i oppgave å lage et verktøy for å måle når naturen er i god tilstand, leverte i 2017 en todelt anbefaling; med et skille mellom hva som bør prioriteres for å få et system operativt innen 2020, og hva som kreves for å få et tilstrekkelig godt system på noe lengre sikt. Vi foreslår øremerkede midler til arbeidet for å gi departementet og Miljødirektoratet større rom for å fullføre arbeidet, og for å kunne bestille nødvendig forskning og utredning.

For å styrke arbeidet med system for god økologisk tilstand er det behov for å øke bevilgninger på andre områder. God økologisk tilstand henger tett sammen med satsing på restaurering, kvalitetsnormer for økosystemer og utvikling av et fagsystem. Det bør videre legges vekt på sektorovergrepene arbeid som gjør alle sektorer, samt regionale og lokale myndigheter, i stand til å operasjonalisere og fungere etter ny virkemiddelbruk. Dette arbeidet må gå samtidig med utforming av systemet for god økologisk tilstand.

Miljøovervåking

Kap. 1410, post 21. Miljøovervåking: økes med 70 mill.

Kap. 1410, ny post. Følgeforskning til overvåking: 50 mill.

Bevilgningen til Miljødirektoratet på 70 mill. må gå til å dekke:

1. 20 mill. øremerket økosystembasert og arealrepresentativ overvåking av viktige indikatorer som gir informasjon om endringer i økologisk tilstand og økosystemfunksjoner
2. 15 mill. øremerket oppfølging av lange tidsserier som står i fare for å kuttes
3. 15 mill. øremerket utvikling av infrastruktur for overvåkingsdata med andre relevante data fra ulike kilder (økologisk grunnkart, satellittdata m.v.)
4. 20 øremerket videreføring av insektovervåking på et nasjonalt nivå
5. 50 mill. øremerket følgeforskning til overvåking av økologisk tilstand og økosystemfunksjoner

Et solid og representativt fagsystem for økologisk tilstand er det viktigste grunnlaget for bevaring av naturmangfold og bærekraftig forvaltning av naturressurser. Dette krever gode overvåkingsdata. Gode overvåkingsdata produseres av lange tidsserier fra ulike økosystemer, de representerer tilstrekkelig

ulikheter i geografi, naturtyper, artsgrupper og påvirkningsfaktorer, og er tilgjengelige for videre bruk i forskning, syntesearbeid og formidling.

Norsk naturovervåking er i dag svært mangelfull: flere lange tidsserier står i fare for å bli kuttet, kun et fåtall av økosystemene overvåkes. Vi har dessuten lav kunnskap om linken mellom økologisk tilstand og samlet belastning av påvirkningsfaktorer, og vi mangler en solid infrastruktur for overvåkingsdata på tvers av overvåkingstema og programmer. I tillegg til overvåking av tilstand, påvirkningsfaktorer og etablering av en god datainfrastruktur, trengs følgeforskning til overvåkingen.

Det foreslås derfor å spesielt følge opp gamle tidsserier og etablere ny overvåking i økosystemer med lite kunnskap (som for eksempel kyst og våtmark) og flere artsgrupper. Det må også legges økonomisk til rette for samordning av innsamling av prøver og bruk av lokaliteter på tvers av overvåkingsprogrammer.

Bruk av overvåkingsdata på tvers av programmer er nødvendig for å forstå utvikling i naturen og årsaker til utviklingen, inklusive samla belastning, slik at man kan identifisere effektive forvaltningstiltak. For å sikre tilgjengelige overvåkingsdata, et solid syntesearbeid, god formidling og tverrfaglig bruk av data, er det grunnleggende viktig med en god datainfrastruktur. Per i dag mangler vi en samlet infrastruktur for overvåkingsdata på tvers av overvåkingstema og programmer, og det er stort behov å få plass en finansiering til videreutvikling av LivingNorway som et infrastruktursystem for overvåkingsdata.

Det foreslås at det opprettes en ny varig post til formålet følgeforskning av økologisk tilstand og økosystemfunksjoner. Dette inkluderer blant annet utvikling av økosystembasert overvåking, dynamiske modeller, og testing av ny metodikk. Følgeforskning er nødvendig for å kunne analysere og finne årsaker til de endringer som skjer, samt utvikle og teste nye overvåkingsmetoder over tid mot eldre, etablerte metoder. Dette er særskilt viktig i en tid hvor klimaendringer, inkludert oppvarming, havforsuring, inntog av nye arter og sykdommer, vil påvirke «baseline» for miljøtilstand, samt økosystemfunksjoner og -tjenester.

Økologisk grunnkart

Kap. 1410 post 22. Øke bevilgningene til økologisk grunnkart med 35 mill.

I anmodningsvedtak (2015-2016: 678) ber Stortinget regjeringen «styrke arbeidet med et økologisk grunnkart for Norge med naturtyper, arter og landskapstyper», noe som også står i den norske handlingsplanen for naturmangfold. I tillegg til å sette oss i langt bedre stand til å ta vare på naturen, vil et slikt kart over verdifull natur bidra til å redusere konflikter, forsinkelser og kostnader i utbyggingssaker. Det er svært bra at regjeringen er godt i gang arbeidet med et økologisk grunnkart for Norge. Etter lovende opptrapping i bevilgningene de første årene etter 2015, har økningen i statsbudsjettet for 2019 og 2020 ikke vært tilstrekkelig for ønsket framdrift. Det er også behov for klarere styring av arbeidet slik at det prioriterer kvalitetskartlegging av de mest verdifulle området, slik Stortinget har bestilt. I 2020 ble en [kartportal for økologisk grunnkart](#) lansert.

Kun et av fire av de mest verdifulle naturområdene i Norge er kartlagt. Det betyr at vi mangler et solid og tilgjengelig kunnskapsgrunnlag om hvor den trua naturen finnes. Skal vi få det må vi kartlegge naturen vår, både for arter og naturtyper. Dette ser også utbyggerne store fordeler av. Derfor ba Sabima sammen med 17 andre organisasjoner i industri, kommunesektor, primærnæring, øvrig

næringsliv samt miljø- og friluftslivsorganisasjoner klima- og miljøministeren i 2015 om et kunnskapsløft for naturen. Dette har også fått bred politisk oppslutning.

En enstemmig Energi- og miljøkomite påpekte i sin budsjettinnstilling for 2017 blant annet: «Komiteen mener den primære funksjonen ved det økologiske grunnkartet er å bli et viktig beslutningsgrunnlag for både naturvern og utvikling av arealer for f.eks. samferdsel, fornybar energi og boliger. Komiteen understreker at det haster med å få på plass et økologisk grunnkart for Norge, slik at det kommer til nytte i store satsinger på de nevnte områdene. Komiteen har registrert at bare om lag 25 pst. av norsk natur er kartlagt, og at det trengs et nasjonalt kunnskapsløft for naturen.» (vår understrekning)

Forskning og kartlegging

Kap. 1410, post 50. Miljøforskningsinstituttene. Økes med 8 mill.

Kap. 1410, post 51. Opprettelse av eget forskningsprogram for naturen som en del av bærekraftsmålene og for grunnforskning på bevaring og beskyttelse av biologisk mangfold. Økes med 30 mill.

Kap. 1410, post 51. Etablering av et syntesesenter for miljø, inkludert opprettelse av forskningsforum med sentrale forskningsmiljøer for forskningsbasert politikkutforming for natur og klima i tråd med bærekraftsmålene. Økes med 20 mill.

Kap. 1410, post 51. Videreføring av fellesutlysningen "Arealer under press", Økes med 10 mill.

Kap. 1410, post 51. Forskning på marint vern som tiltak. Økes med 10 mill.

Kap. 1410, post 70. Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene. Økes med 10 mill.

Forskningsmidler til kartlegging av insekter, se kapittel om insekter

Overvåking for god økologisk tilstand, se kapittel om god økologisk tilstand

Kap. 1410, ny post. Naturindeks på kommunenivå 50 mill.

Det er langt igjen for å få et kunnskapsgrunnlag som er nyttig for å hindre at verdifull natur går tapt for alltid. Det er behov for mer forskning på betydningen av samlet belastning og sumvirkninger av arealinngrep, økosystemsammenhenger, restaurering og taksonomi/biosystematikk. Det må utvikles metoder for å synliggjøre og vektlegge summen av påvirkninger på naturen, som er krav i naturmangfoldloven og KU-forskriften. En styrking av kunnskapen om samlet belastning på naturen anbefales sterkt av blant annet økosystemtjenestevalget. Men dette krever også økt kunnskap om økosystemenes økologiske funksjoner og grunnforskning på arters livshistorie, utbredelse og økologi, spesielt ikke-kommersielle arter. Sabima mener derfor at Miljøinstituttene må få økte midler til å følge opp overvåkingsfunn og resultater. Samtidig bør det opprettes et eget forskningsprogram for økologisk grunnforskning til nytte for bevaring og beskyttelse av natur.

Sabima støtter ideen om et syntesesenter for miljø, slik det ble lansert i et opprop av direktørene i NINA, NIVA, NILU, NIKU og CICERO i oktober 2018. Forskning er nødvendig for å løse samfunnsutfordringer knyttet til ulike miljøspørsmål. Hvert år produseres det en mengde vitenskapelige artikler fra forskning i Norge og internasjonalt. Samfunnet har behov for at relevant vitenskapelig kunnskap blir sammenfattet og presentert på en måte som er forståelig og lett tilgjengelig for forvaltning og politikere, og for å vite hvor faglig sikre forskerne er på ulike temaer. Dette krever at noen gjør systematisk sammenstilling, framstilling og formidling av forskningsresultater i et syntesesenter. CICERO er i dag et slikt senter for klimakunnskap, og er senterstøtte for IPCC, mens IPBES mangler et tilsvarende støttesenter. De setter sammen ulik forskning og gjør det overførbart til forvaltning og politikere. De formidler også forskning og oversetter internasjonal forskning til norsk forvaltning, slik som IPCC. Denne viktige oppgaven bør lyses ut som et offentlig oppdrag, og bør ikke gå gjennom Vitenskapskomiteen for mattrygghet slik Miljødirektoratet råder.

Fellesutlysningen «Arealer under press» i Forskningsrådet har åpnet døren for mer tverrfaglig og tverrsektoriell forskning til nytte for naturen. Sabima mener det er viktig at denne satsningen videreføres og at det inkluderes forskning på restaureringstiltak (terrestrisk, marint og limnologisk) og naturregnskap jf. arealnøytralitet, forskning på system og metodeutvikling basert på FNs naturregnskap.

Havpanelet (High Level Panel for a Sustainable Ocean Economy) er i sin [rapport \(2021\)](#) tydelig på at marint vern er en svært viktig del av løsningen for å sikre bærekraftig bruk av havet. Men Norge henger langt etter andre havnasjoner på både opprettelse av marine verneområder og forskning på marint vern som tiltak. Sabima mener derfor at Norge må trappe opp sin forskningsaktivitet på marint vern som et tiltak for å styrke nasjonal kompetanse og etablere større tverrfaglige forskningsmiljøer, og at Forskningsrådets programmer bør øremerke midler til denne type forskning.

Midlene over post 1410, 70 går til viktige nasjonale oppgaver som faglig støtte for miljøforvaltningen i nasjonale og internasjonale organer, databasetjenester, opprettholde nasjonale referansesamlinger, videreutvikling av kunnskapsgrunnet for forvaltning av ville laksebestander, videreføring av viktige lange overvåkningsserier og en rekke andre oppgaver. Disse midlene er viktige for å sikre at miljøforskningsinstituttene kan bidra med faglig rådgivning til miljøforvaltningen, informasjons- og opplysningsarbeid overfor forvaltning, kvalitetssikring av data videreføring av viktige lange overvåkningsserier, og etablering og vedlikehold av relevante nasjonale databaser.

I tillegg til arbeidet i regi av Artsdatabanken, påpeker regjeringen i handlingsplanen at det er behov for kunnskap om en rekke viktige tema for naturmangfold: verdien av og indikatorer for økosystemtjenester, og integrere dem i analyser og beslutningsprosesser; behov for bedre ivaretagelse av økologiske sammenhenger og hvordan det best kan gjøres; kartlegging av naturtyper som er truet, viktige for mange arter eller dekker sentrale økosystemer; forbedrede kartdatabaser, videreutvikle indikatorer for naturpåvirkning; analyseverktøy metoder for å overvåke klimarelaterte endringer i naturmangfold; nasjonal areal- og miljøstatistikk.

Naturindeks på kommunenivå

Naturindeks viser tilstand og utvikling for biologisk mangfold i Norge på nasjonalt og regionalt nivå. Sabima mener oppløsningen bør økes slik at vi får slik overvåkning på kommunenivå, som i hovedsak er der avgjørelsene som påvirker natur faktisk tas. Naturindeks ville gitt kommunene kunnskap om hvordan tilstanden til naturen påvirkes av deres vedtatte arealendringer. Videre kunne det utgjort en viktig bestanddel i et arealregnskap (se kapittel om arealnøytralitet). Forskere tilknyttet Naturindeks har bekreftet at det ikke er faglige hindringer for at Naturindeks kunne vært fremstilt på kommunenivå, dersom det bevilges midler til innhenting av mer data og modellering. Basert på samtaler med relevante forskere foreslår vi derfor at det avsettes 20 millioner ekstra til å fylle ut manglede datagrunnlag. Videre at 30 millioner settes av til datamodellering. Til sammen vil dette kunne gi oss naturindeks på kommunenivå, som vil gi oss svært verdifull kunnskap.

Gjennomfør ny naturavtale

Kap. 1400, post 21. Utvikle oppdaterte tiltak for å gjennomføre ny naturavtale 2 mill.

I 2022 arrangeres det 15. partsmøtet i Biomangfoldkonvensjonen (CBD) – der nye mål for konvensjonen frem mot 2030 skal vedtas. Naturavtalen vil bli et viktig rammeverk som vil tydeliggjøre de globale prioriteringene på naturmangfold det neste tiåret. Men også fra før vet vi mye om hva som må gjøres, og det er *gjennomføringen* i hvert enkelt land som avgjør hvilken faktisk effekt avtalen vil få.

Rapporten [Naturens tilstand 2020](#) ble lansert høsten 2020 og viser at Norge ikke når ett eneste av de 20 naturmålene som verdens land ble enige om å nå innen 2020. Selv om det er noen gode tiltak som er iverksatt det siste tiåret, konkluderes det med at Norge mangler en helhetlig, kunnskapsbasert og bærekraftig forvaltning av naturen. Rapporten legger frem fem overordnede anbefalinger og ti konkrete tiltak som er nødvendige for at Norge skal bidra til å stanse tapet av natur. De ti tiltakene vil uten tvil også være relevante for den nye naturavtalen og iverksetting av disse bør starte umiddelbart. Mange av disse ti tiltakene er fanget opp i det øvrige budsjettinnspillet og tilhørende poster.

Sist gang det ble vedtatt en naturavtale under Konvensjonen om biologisk mangfold i 2010 tok det seks år å få vedtatt den norske planen for oppfølging av det internasjonale vedtaket, og det har kun gitt oss fire år til gjennomføring av planen. 2022 er året der det må lages en plan for norsk oppfølging av den nye naturavtalen. Planen må definere Norges bidrag for å nå de globale målene og tiltakene som skal få oss dit.

En ny handlingsplan kan være ganske kort, og nøye seg med å vurdere og peke på hvordan den eksisterende [handlingsplanen](#) skal sees i lys av den nye naturavtalen, med suppleringer på tiltaksområder som mangler eller er for svake. Samtidig må planen ha tydelige mål og tidsramme for oppnåelse av målene, slik at dette også forplikter for finansering av tiltak.

Livet i havet

Kap. 1410, post 51. Fellesutlysning for midler til grunnforskning på bevaring og beskyttelse av biologisk mangfold i havet, i forbindelse med Havtiåret 2020-2030, 30 mill.

Kap. 1410, post 21. Overvåking av den globalt truede arten ismåke som Norge har et særlig forvaltningsansvar for, økes med 3 mill.

Kap. 1410, post 23. Kyst-MAREANO og intensivert kartlegging av særlig verdifulle og sårbare marine områder (SVOer), økes med 8 mill.

Kap. 1420, post 21. Gjennomføring av nasjonal marin verneplan økes med 3 mill.

Kap. 1420, post 21. Utredningskapasitet for nye marine verneområder økes med 3 mill.

Kap. 1420, post 21. Gjennomføring av tiltak i kommende handlingsplan for sjøfugler økes med 8 mill.

Kap. 1420, post 82. Ny tilskuddsordning for tiltak for å bedre tilstanden for sjøfugler 2 mill.

Norge har en rik og mangfoldig kyst- og havnatur som gir stor nåværende og potensiell verdiskapning, har uvurderlig rekreasjons- og folkehelseverdi, og inneholder et naturmangfold med stor egenverdi. Havet bidrar også med andre svært viktige økosystemtjenester i form av oksygenproduksjon, klimaregulering, karbonopptak og karbonlagring. Tilstanden i de marine økosystemene i Norge betegnes som god i mange områder, men alle havområdene gjennomgår store økosystemendringer på grunn av klimatiske endringer, global oppvarming og havforsuring. Resultatet er inntog av sørlige, varmekjære arter og endringer i primærproduksjon. Det står også svært dårlig til med mange sjøfugler og visse fiskebestander. Tareskog og ålegraseng er naturtyper i tilbakegang, og flere korallforekomster er truet. Nordsjøen, Skagerrak og især Oslofjorden, og enkelte andre fjordssystemer, har en til dels uholdbar dårlig miljøtilstand, og Barentshavet er i ferd med å miste sitt arktiske preg. Samtidig opplever havområdene våre et økende press fra menneskelig aktivitet og er i ferd med å bli til en blå åker.

Vi vet mer om overflaten til månen, enn det vi gjør om våre egne havområder, og det er stort, økende behov for kunnskap om livet i havet og overvåking av miljøtilstanden. FNs havtiår (2020 – 2030) vil danne store deler av det fremtidige kunnskapsgrunnlaget for bevaring av marint biologisk mangfold og bærekraftig forvaltning av marine ressurser, samt forme kommende generasjoner av havforskere.

Norge må gå i bresjen og følge opp med økonomiske midler til denne kunnskapssatsningen gjennom en tverrfaglig fellesutlysning i Norges Forskningsråd hvor målet bør være å innhente kunnskap og utvikle nasjonal kompetanse som er til nytte for å bevare biologisk mangfold i havet.

Stortinget vedtok å videreføre arbeidet med å kartlegge og identifisere særlig verdifulle og sårbare marine områder (SVOer) og oppdatere og revidere havforvaltningsplanene henholdsvis hvert fjerde og tolvte år i norsk handlingsplan for naturmangfold. Havforskningsinstituttet, Norges Geologiske Undersøkelser (NGU), Kartverket og Norsk Institutt for Vannforskning (NIVA) har gått sammen om en satsing på Kyst-MAREANO for 2015-2030, som de kaller «Et kunnskapsløft for bærekraftig bruk av kystsonen». Kyst-MAREANO er en samarbeidsmodell som bygger bro mellom sektorer og forvaltningsnivåer og gir samfunnet viktig kunnskap om forvaltning og utvikling av kystsonen. Kartlegging av norske havområder og spesielt særlige verdifulle og sårbare områder (SVO) er viktig inn i arbeidet med oppdatering og revisjon av havforvaltningsplanene. MAREANO trenger økte midler til å intensivere dette arbeidet.

Norge ligger langt bak internasjonale forpliktelser om å verne 10 % av sine havområder. Stortinget har vedtatt at det skal utarbeides en plan for marine verneområder som skal komme tilbake til Stortinget. Arbeidet med nasjonal marin verneplan, som nærmest stått stille i 20 år, må få prioritet og økte midler til å bli ferdigstilt så raskt som mulig. I tillegg må utredningskapasiteten for nye verneområder økes.

Sjøfuglene sliter både i Norge og globalt, som en følge av våre inngrep i marine økosystemer og klimagassutslipp. Det er spesielt viktig å innhente kunnskap om ismåke i Barentshavet, som er helt avhengig av iskantsonen, også kjent som et særlig verdifullt og sårbart område, for å overleve.

I Stortingets behandling av norsk handlingsplan for naturmangfold ble det vedtatt å videreføre og utvikle overvåking av norske sjøfuglbestander i alle norske havområder, samt utarbeide en handlingsplan for å bedre situasjonen for sjøfugler. I tillegg til å fortsette eksisterende overvåking av sjøfuglbestander i Norge gjennom SEAPOP og SEATRACK, trenger sjøfuglene nå politisk vilje til handling. Basert på det vi allerede vet om sjøfuglenes trusselbilde, fra norsk og internasjonal forskning, er det en rekke tiltak som kan iverksettes og gjennomføres via handlingsplanen for sjøfugl og tilskuddsordninger.

Myr og annen våtmark

Kap. 1420, post 21. Bevilgningene til Miljødirektoratet og til Statsforvalterne økes med 8 mill.

Kap. 1420, post 33. Nytt vern av myr økes med 8 mill.

Kap. 1420, post 38. Restaurering av myr og våtmark økes med 20 mill.

Kap. 1410, post 51. Forskningsmidler til utvikling av alternativer til torv, øremerket 4 mill.

Kap. 1600, post 21. Utredning av CO₂-avgift på bruk av torv

Kap. 1420, ny post. Tilskuddsmidler for å spre kunnskap om torv og miljøvennlige alternativer til torv i privatmarkedet, 2 mill.

Myr og våtmark demper flom, lagrer karbon og gir trekkfugler et sted å raste. Minst en tredjedel av all myr under skoggrensa i Norge er ødelagt, og fortsatt ødelegges store arealer med myr årlig, blant annet til drenering for utbygging, jordbruk og skogbruk og utvinning av torv til hagejord.

De internasjonale Aichi-målene under biomangfoldkonvensjonen tilsier at målet er at 17 prosent av arealet, representativt fordelt på ulike naturtyper, skal vernes. Vi ligger langt bak målet for myr. Derfor må det vernes langt mer myr i Norge og kunnskapsgrunnlaget må oppdateres. I Finnmark er det ennå ikke gjennomført en første verneplan for myr, men Miljødirektoratet foreslår at ni av områdene som

ble foreslått i «verneplan for myrer og våtmarker i Finnmark» skal vernes som en del av supplerende vern. Det er stor mangel i vernedekningen for viktige myr- og våtmarkstyper som rikmyr, kilde og kildebekk, intakt lavlandsmyr, kystmyr i lavlandet, myr og våtmarker i kystnære områder, sumpskog og generelt i pressområder.

Myr og annen våtmark må restaureres for å innfri målsettingene om god økologisk tilstand. Stortinget har i sin behandling av Stortingsmelding 14 2015-2016, *Natur for livet*, satt som mål at 15 prosent av forringede økosystemer skal restaureres innen 2025. Dette ambisiøse målet krever rask og kraftfull innsats. Restaurering av myr er også et effektivt tiltak for å redusere klimagassutslipp. Ifølge IUCN, står ødelagte myrer for 6 % av de menneskeskapte klimagassutslippene årlig. Som en oppfølging av «Plan for restaurering av våtmark i Norge 2016-2020» må derfor restaureringen av disse supersystemene trappes opp, og ikke reduseres som det ble gjort i 2020. Kapasiteten til å organisere og overvåke restaureringsarbeidet må også økes.

Bruk av det ufornybare råstoffet torv i f.eks. hagejord er en betydelig kilde til klimagassutslipp. Mesteparten av torven som utvinnes fra myrer i Norge går til privatmarkedet, der imidlertid ulike typer kompost og jordblandinger, for eksempel med restmaterialer fra tømmerindustrien, ville vært et mye mer egnet alternativ som vekstmedium enn torven. Miljødirektoratet har på oppdrag fra regjeringen publisert et forslag til plan for å fase ut torv i privatmarkedet innen 2025 og i proffmarkedet innen 2030. Utkastet presenterte en intensjon, men ikke en endelig sluttdato for salg av torv til privatpersoner i Norge. Det betyr at de bedriftene som faktisk satser på å utvikle og selge torvfrie alternativer, har uforutsigbare konkurransevilkår, sammenlignet med bedrifter som utvinner og/eller selger torv, ettersom det er billig å utvinne torv sammenlignet med å utvikle nye og miljøvennlige jordprodukter. KLD må øke ambisjonene i den endelige planen for å skape forutsigbare rammer for produsentene av alternativer til torv. Det bør særlig settes en endelig dato for utfasing av torv i privatmarkedet, der alternativene for de fleste bruksområder er betydelig bedre egnet som vekstmedium. Informasjon ut til forbrukerne om at utvinning av torv er negativt for klima og naturmangfold og torvens dårlige egnethet for hager, parker og verandakasser, vil kunne øke konkurranseevnen til bedriftene som går foran og utvikler torvfrie alternativer. Økt bevissthet hos forbrukerne er en forutsetning for å kunne fase ut bruken av torv blant forbrukere i Norge, jf. planen som er lagt fram. Vi mener en tilskuddsordning som har som formål å øke bevisstheten hos forbrukerne er et viktig virkemiddel for å kunne nå målsetningen om utfasing av torv.

I tråd med anbefalinger fra Grønn Skattekommisjon, foreslås det innført en CO₂-avgift på klimagassutslipp på bruken av torv. En avgift på bruk av torv kan være et ryddig grep som synliggjør de egentlige kostnadene ved torvuttak, både naturinngrepene og klimagassutslippene, og skaper insentiv for å bruke alternative råstoffer. Avgift på *bruken* av torv vil sikre at det ikke blir forskjell på om torven kommer fra norske eller utenlandske kilder. I tillegg til grep som sikrer utfasing av torv, er det behov for midler til utvikling av alternativer, noe som bør gjøres i dialog med bransjen. Dette arbeidet bør det samarbeides med andre land som også arbeider med torv-utfasing. En CO₂-avgift på torv kan være et første skritt for å innføre en generell naturavgift for utnyttelse av naturområder.

Se for øvrig omtale av kvalitetsnorm for myr under «kvalitetsnormer for økosystemer».

Insekter

Kap. 1150, post 50. Det settes av 1 mill. til NIBIOs utvikling av naturfrø, 4 mill. til gjennomføring av pollinatorstrategien og 10 mill. til satsingen på utvalgte kulturlandskap

Kap. 1410, post 21. Det settes av 20 mill. til insektovervåkningsprosjektet

Kap. 1420, post 81. Tilskudd til utvalgte kulturlandskap økes med 10 mill., det avsettes 4 mill. til gjennomføring av pollinatorstrategien og tilskudd til ville pollinerende insekter økes med 5 mill.

En tredjedel av de norske ville biene er utrydningstrua. Biene, som inkluderer humlene, er våre viktigste pollinatorer. Et mer bievennlig landbruk med et rikt kulturlandskap er den beste måten å ta vare på våre ville pollinatorer på. Dette må gjøres gjennom flere tiltak, der ordninga med utvalgte kulturlandskap nå er det viktigste. Incentivordningene rettet mot kulturlandskapet bør gjennom presiseringer i budsjettproposisjonen også i større grad rettes mot det artsrike kulturlandskapet.

Da ordninga med utvalgte kulturlandskap ble opprettet i 2009, var målet at den skulle omfatte 100 områder, og den omfatter i dag 46 områder. I evalueringen av ordningen som ble gjennomført i 2013 konkluderte forskerne med at ordningen er vellykket og basert på godt samarbeid. Ordninga er gjennom Norsk handlingsplan for naturmangfold vedtatt utvidet. For å sikre natur- og kulturverdiene i de utpekte områdene og etablering av nye områder må bevilgningene økes i både KLDs og LMDs budsjetter de neste årene. 100 områder vil gi rundt fire områder i hvert fylke, noe som åpner for variasjon i type område, samt geografisk spredning. De utvalgte kulturlandskapene er viktige i seg selv for å bevare verdifulle områder, og særlig habitater for pollinerende insekter, men de er også viktige som «laboratorier» og utstillingsvinduer for å få testet ut mer mangfoldig og naturvennlig jordbruksdrift og -forvaltning. De utvalgte kulturlandskapene har behov for midler til restaurering, skjøtsel og andre tiltak for å ta vare på de unike verdiene i områdene. Parallelt med at det utpekes nye områder, må det være en økning i midlene som sikrer verdien i de utpekte områdene.

Det er stor etterspørsel etter naturengrø for etablering av blomsterenger. NIBIO har i noen år jobbet med produksjon av naturfrø for såing av blomstereng for tørreng og friskeng, og frøblandingene fyller et behov for lokale, stedegne blomsterfrø. Det arbeides også med utvikling av rimeligere frøblandinger som også egner seg for større arealer. Frøblandingene er regionale og består kun av norske arter. Produksjonen og utviklingen av frøblandingene er imidlertid ressurskrevende, og NIBIO har behov for øremerkede midler i en utviklingsfase.

I tillegg har vi en stor kunnskapsmangel for pollinerende insekter, noe som ble påpekt i rapporten *Kunnskapsstatus for insektpollinering i Norge* (Totland mfl., Artsdatabanken 2013). Dette hullet må tettes gjennom økte kartleggings- og forskningsmidler til temaet. NINA utarbeidet på oppdrag fra Miljødirektoratet en behovsanalyse og forslag til overvåkningsprogram i 2019. Den årlige kostnaden er estimert til 20 millioner. I 2020 har det vært gjennomført en pilot av overvåkningsprogrammet i skog og semi-naturlig lavland på Østlandet. Det gjennomføres også et overvåkningsprogram for humler og dagsommerfugler i tre regioner. For å få maksimal uttelling av disse to forskningsprogrammene bør de utvides til hele landet, og det bør sikres en tilstrekkelig og forutsigbar finansiering for prosjektene.

Sommeren 2018 ble den nasjonale pollinatorstrategien lagt frem og våren 2020 oversendte Miljødirektoratet et forslag til tiltaksplan for oppfølging av strategien til KLD. Forslaget er altfor tamt til å snu den negative trenden for insektene. Miljødirektoratet skriver selv at tiltaksplanen er «lite konkret, ambisjøs og forpliktende». For at strategien skal ha noen effekt må regjeringen heve ambisjonsnivået forslaget betraktelig og det må avsettes midler i fremtidige budsjetter til relevante departementer til gjennomføring av spesifikke tiltak for å bedre situasjonen for insektene. Tilskuddsposten for ville pollinerende insekter ble opprettet i 2018 og skal bidra til å sikre og bedre leveområdene for ville

pollinerende insekter. I 2020 ble det delt ut 3 millioner kroner, men det omsøkte beløpet var over fem ganger så høyt, og det er behov for å øke potten på de søkbare midlene.

Internasjonalt miljøarbeid

Kap. 1400, post 71. Drift Biomangfoldkonvensjonen (CBD) økes med 4 mill.

Kap. 1400, post 76. Norsk deltakelse i Naturpanelets (IPBES) ekspertgrupper økes med 1 mill.

Kap. 1420, post 84. Drift Naturpanelet (IPBES) økes med 2 mill.

Som regjeringen understreker flere steder i norsk handlingsplan for naturmangfold, er internasjonalt samarbeid avgjørende for å nå både miljømål og bærekraftsmål. Norge er et rikt land og har lang tradisjon for å bidra over vår «vektklasse» både med penger, som pådriver, og som megler med å finne gode løsninger. Norge har en særlig viktig rolle som brobygger mellom ulike regioner og konstellasjoner i de internasjonale forhandlingene. Vi er inne i en svært viktig og aktiv periode for internasjonalt naturmangfoldarbeid, med store behov både for handling, tydelige mål, mekanismer for oppfølging og anvendbar kunnskap.

Biomangfoldkonvensjonen (CBD) er den viktigste multilaterale avtalen som tar Naturpanelets anbefalinger i bruk for å utarbeide globale mål for hvordan vi skal stanse tapet av naturmangfold. I 2022 vil det være viktig for konvensjonen å jobbe med partslandene for å veilede og støtte disse i å raskt sette i gang med gjennomføring av den nye naturavtalen som vedtas i 2021. Norge bør derfor øke sin støtte til konvensjonens arbeid. Se for øvrig kapittel om «ny naturavtale».

Naturpanelet (IPBES) har blitt en viktig kunnskapsleverandør for naturmangfold internasjonalt. Særlig etter publiseringen av den første globale statusrapporten for biologisk mangfold i 2019 har panelets arbeid og publikasjoner blitt mer allment kjent. Norge har hatt en sentral rolle i etableringen av Naturpanelet og i den første perioden av panelets eksistens, og bør fortsette å prioritere bidrag til panelets arbeid. Det er fortsatt stor avstand mellom ressursene tilgjengelige for Naturpanelet og Naturpanelets søster, Klimapanelet, både nasjonalt og internasjonalt.

Miljø- og naturfaglige organisasjoner

Kap. 1400, post 70. Frivillige miljøorganisasjoner og allmenntillegte stiftelser økes med 10 mill.

Kap. 1420, post 77. Ymse organisasjoner og stiftelser m.m. økes med 2 mill. til de naturfaglige organisasjonene.

De frivillige miljøorganisasjonene gjør et viktig arbeid for å spre miljøinformasjon og øke engasjementet for miljøspørsmål, og gjør et stort arbeid for å legitimere norsk miljøpolitikk blant innbyggerne. Tilskuddene til organisasjonene har lenge stått stille og ikke blitt korrigert for inflasjon og økt antall organisasjoner i ordningen, selv om miljøproblemene øker. Tilskuddet til organisasjonene bør derfor økes med 10 mill.

Særlig viktig er det at grunntilskuddene til de naturfaglige organisasjonene økes. De naturfaglige organisasjonene mobiliserer svært mye god frivillighet og engasjement, bidrar til viktig datainnsamling gjennom frivillig registrering av funn i Artsobservasjoner og gjør en stor innsats for bevaring av norsk natur. Hver krone gitt til denne potten gir også resultater i form av naturopplevelser, friluftsgoder og folkehelse. Potten til de naturfaglige organisasjonene har ikke vært økt på mange år, og det er sterkt behov for en oppjustering for å øke aktivitetene i foreningene.

Den naturlige skolesekken

Kap. 1400, post 51. Økes med 3 mill.

Den naturlige skolesekken bidrar til at barn over hele landet lærer om miljø, friluftsliv og bærekraftig utvikling. Målet med ordninga er å bidra til at elevene som framtidige arbeidstakere får kunnskap og bevissthet om bærekraftig utvikling og miljøutfordringene på kloden, og blir i stand til å forstå og utvikle løsninger på miljøproblemene i dag og i framtida. Dette er kunnskap som er særlig viktig i en framtid med store klima- og miljøutfordringer. En økning i støtten vil føre til at flere skoler kan motta midler, og at Naturfagsenteret som er ansvarlig for ordninga kan veilede og gi kompetanseheving til flere lærere.